

Dr hab. Zbigniew Przygodzki, prof. UŁ

Katedra Gospodarki Samorządu Terytorialnego
Instytut Gospodarki Przestrzennej
Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny
Uniwersytet Łódzki

**Recenzja pracy doktorskiej Pana magistra Pawła Janukowicza
pod tytułem: Wpływ europejskiej polityki spójności na konkurencyjność
województwa warmińsko-mazurskiego**

Rozprawa została napisana pod kierunkiem naukowym dr hab. Andrzeja Gałązki, profesora
Szkoły Głównej Handlowej oraz Pani doktor Pauliny Legutko-Kobus

Ocena oryginalności rozwiązania problemu naukowego

Praca, będąca przedmiotem recenzji składa się formalnie z 257 stron tekstu w tym: wstęp, 5 rozdziałów, podsumowanie, spisy rysunków, tabel, wykresów i map oraz bibliografia. Konstrukcja pracy jest logiczna i prawidłowa. We wstępie autor klasycznie i zwięźle uzasadnił wybór podjętej w rozprawie problematyki badawczej. W tym zwrócił przede wszystkim uwagę na dysonans pomiędzy skalą inwestycji bezpośrednich realizowanych w ramach polityki spójności prowadzonej w województwie warmińsko-mazurskim w okresie od 2007 do 2019 roku, a konkurencyjnością regionu. Wskazał również podstawowy cel pracy, określony w następujący sposób: „czy realizacja europejskiej polityki spójności w województwie warmińsko-mazurskim, w związku z wydatkowaniem funduszy unijnych perspektywy finansowej UE 2007-2013 oraz okresu budżetowego UE 2014-2020 w ramach projektów zakończonych do 2019 roku, wpłynęła na zwiększenie konkurencyjności Warmii i Mazur w stosunku do innych polskich województw”. Z pewnością cel ten nie jest unikalny i ten kierunek badawczy jest stosunkowo często podejmowany zarówno w kraju, jak i zagranicą. Niemniej ocena innowacyjności jest oceną względną. W tej perspektywie autor podjął się realizacji badań, które w zaproponowanej skali i zaproponowanym instrumentarium uznać można za unikalne w skali regionu i kraju. Praca ta, w moim przekonaniu, jest także oryginalna z uwagi na zakres miejscowy, czasowy i merytoryczny. Samodzielność swoją autor wykazał przygotowując warsztat badawczy, co oczywiście wiąże się z dylematami i dyskusją, która w

tym zakresie zwykle powstaje. Niemniej jako recenzent przyjmuje uznać punkt widzenia autora pracy, jeśli nie budzi on zastrzeżeń z perspektywy merytorycznej, logicznej, lub technicznej.

W konsekwencji operacjonalizacji celu pracy autor sformułował tezę główną, (która w moim przekonaniu jest hipotezą, z formalnego punktu widzenia) oraz 5 pytań badawczych bezpośrednio związanych z przedmiotem pracy i odnoszących się do poszczególnych rozdziałów pracy. W tezie wskazano, że „Realizacja europejskiej polityki spójności, dzięki wykorzystaniu funduszy perspektywy finansowej UE 2007-2013 oraz okresu budżetowego 2014-2020 w ramach projektów zakończonych do 2019 roku przyczyniła się do wzrostu gospodarczego w województwie warmińsko-mazurskim, lecz nie przyczyniła się do zwiększenia konkurencyjności tego regionu wobec innych polskich województw, ponieważ większość środków została wydana na projekty infrastrukturalne, a nie była przeznaczana na wsparcie sektora produkcyjnego. Mam w tym kontekście dwie uwagi:

1. Wydaje się, że autor utożsamił pojęcie konkurencyjności z pojęciem pozycji konkurencyjnej. Bowiem samo pojęcie konkurencyjności (upraszczając) można definiować jako zdolność do rywalizacji i osiągnięcia przewagi konkurencyjnej. Natomiast w kontekście badań porównawczych o miejscu w rankingu informuje pozycja konkurencyjna. W dalszej części tezy autor wskazał, że znaczna część środków europejskiej polityki spójności skierowana była w województwie warmińsko-mazurskim na projekty infrastrukturalne. Można zatem domniemywać, że doposażenie infrastrukturalne z założenia wpłynie będzie dodatnio na zdolność do rywalizacji rynkowej, natomiast nie musi to jednocześnie oznaczać poprawy pozycji konkurencyjnej określonego podmiotu we wskazanym otoczeniu rynkowym. Zakładam zatem, że teza dotyczy w istocie ustalenia pozycji konkurencyjnej regionu Warmii i Mazur wobec pozostałych.
2. Dylemat semantyczny, autor określił wskazany wyżej związek logiczny jako teza – czyli twierdzenie, zdanie prawdziwe. Natomiast w drugiej części tej tezy napisano: „(...) lecz nie wpłynęła na zwiększenie konkurencyjności tego regionu wobec innych polskich województw, ponieważ większość środków została wydana na projekty infrastrukturalne, a nie była przeznaczona na wsparcie sektora produkcyjnego”. W literaturze od dawna istnieje dyskusja odwołująca się do dylematu: co było pierwsze jajko czy kura? Formułując tezę autor przyjął ad hoc, że inwestycje infrastrukturalne są mniej skuteczne w wzmacnianiu konkurencyjności i pozycji konkurencyjnej. Co prawda autor opisując teorie rozwoju regionalnego mówiące o ich zdolności konkurencyjnej (s. 57) odwołał się

do opinii A. Rodriguez-Pose oraz G. Gorzelaka dotyczących nadmiernej koncentracji uwagi inwestycyjnej regionu na inwestycjach infrastrukturalnych. Niemniej opis ten jest zbyt lapidarny, aby uznać go za dowód uzasadniający przyjęcie takiego założenia w tezie głównej pracy. Tym samym trudno uznać, że w istocie zdanie to z założenia jest prawdziwe, raczej jest to rodzaj przypuszczenia naukowego. Tym samym teza przedstawiona przez autora ma raczej charakter hipotezy, która wymagałaby weryfikacji. Sądzę, że sam autor ma podobny punkt widzenia, bowiem w akapicie poniżej napisał, że teza ta wymaga weryfikacji (jest to zatem hipoteza).

We wstępie pracy autor przedstawił szereg zróżnicowanych metod badawczych, którymi posłużył się realizując prace zarówno w części teoretycznej, jak i empirycznej. Do metod tych zaliczono: krytyczną analizę literatury i stron internetowych, analizę wyników badań ewaluacyjnych, analizę danych statystycznych, opracowanie wielowymiarowej analizy porównawczej oraz analizy korelacji i regresji. Zaproponowane metody badawcze są dobrze rozpoznane i często wykorzystywane wśród badaczy społeczno-ekonomicznych. Autor pracy wykorzystał dotychczasowy dorobek w tym zakresie i poprawnie zastosował narzędzia badawcze, a następnie poprawnie zinterpretował wskaźniki proste i syntetyczne oraz sformułował samodzielne wnioski.

Oceniając oryginalność poszczególnych rozdziałów pracy warto zaznaczyć, iż autor z dużą wprawą prowadzi dyskurs zgodny z założeniami planu pracy, zarówno w rozdziałach teoretycznych, jak i badawczych. Odwołania do literatury i innych dokumentów źródłowych są trafne i logicznie uzasadnione. Stoję na stanowisku, że można było ów dyskurs poprowadzić w inny sposób, niemniej ten zaproponowany przez autora także uznaje za poprawny i wyważony. Autor w treści pracy odwołuje się do szeregu źródeł, zarówno literatury, materiałów źródłowych, badań, stron internetowych i innych. Podsumowując, w bibliografii autor wykazał 315 publikacji zwartych, wyłączając publikacje elektroniczne, z czego 18% stanowią prace anglojęzyczne. Dowodzi to, iż autor gruntownie przygotował się do realizacji badań i nie „wyłamuje drzwi otwartych”. Autor ma świadomość obszarów wiedzy, którą jedynie porządkuje, we właściwy dla siebie sposób oraz wiedzy, którą rozwija wnioskami autorskich badań. Nie rozumiem tego zdania

Ocena ogólnej wiedzy teoretycznej

Praca ma charakter teoretyczno-empiryczny. Trzy pierwsze rozdziały mają charakter teoretyczny, przy czym pierwszy dotyczy rozważań nad pojęciem konkurencyjności regionu i czynników kształtujących tą konkurencyjność. Drugi dotyczy charakterystyki i procesu ewolucji europejskiej polityki spójności, trzeci natomiast sposobu i zakresu wdrożenia polityki spójności w województwie warmińsko-mazurskim. Czwarty rozdział ma charakter diagnostyczny, autor dokonuje charakterystyki i diagnozy wskaźnikowej województwa warmińsko-mazurskiego. Piąty rozdział ma charakter empiryczny, gdzie autor przedstawia, omawia i komentuje wyniki badań własnych. Układ rozdziałów oraz ich zawartość merytoryczna jest poprawna. Niemniej warto zwrócić uwagę na kilka elementów, które w opinii recenzenta uznać można za słabe oraz mocne strony oceny merytorycznej.

Do słabości zaliczyłbym:

- w rozdziale pierwszym zmarginalizowano pojęcie atrakcyjności (choć mowa o pojęciu atrakcyjności inwestycyjnej we fragmencie akapitu na stronie 31), pojęcie kooperacji (mimo, że autor odwołuje się do koncepcji diamentu Portera, którego jednoczesna konkurencja i współpraca jest kluczowym elementem) i pojęcia terytorializacji (zwłaszcza w kontekście teorii rozwoju regionalnego oraz czynników konkurencyjności regionów, a także spójności terytorialnej UE).
- w rozdziale pierwszym brak, w moim przekonaniu uzasadnienia dla katalogu teorii scharakteryzowanych w punkcie 1.3., które mają uzasadniać warunki kształtowania konkurencyjności regionu. Można postawić przewrotnie pytanie, jeśli region konkurencyjny to taki, w którym mamy do czynienia z wysokim PKB per capita oraz wysoką jakością życia mieszkańców, która z teorii rozwoju regionalnego nie będzie związana z kształtowaniem tak pojętej konkurencyjności regionu?
- w rozdziale pierwszym lapidarna analiza teorii rozwoju regionalnego, zwłaszcza w kontekście potrzeby wykazania pożądanego zakresu, kierunków, intensywności, itp., kształtowania polityki spójności w regionie. Gruntownie przygotowana podstawa teoretyczna w sugerowanym kierunku ułatwiłaby po pierwsze zrozumienie, a po drugie wnioskowanie o badanej sytuacji w województwie warmińsko-mazurskim.
- w rozdziale drugim, rozdział ten uznaję za najbardziej odtwórczy. Istnieje szereg opracowań i książek, także w języku polskim, rozpoczynając choćby od klasyki autorstwa Pani Profesor I. Pietrzyk, które traktują o genezie i historii europejskiej polityki spójności. Stąd tak rozległy opis (w stosunku do pozostałych treści pracy) wydaje mi się przesadzony i w zaproponowanym układzie zbędny.

- w rozdziale trzecim autor dokonał interesującej ilustracji kierunków i rozmiarów inwestycji realizowanych w polskich regionach w ramach realizacji polityki spójności z komentarzem dla województwa warmińsko-mazurskiego. W tym przypadku chciałbym tylko zauważyć, iż autor napisał na stronie 109: „(...) Warmia i Mazury są regionem o peryferyjnym położeniu, któremu zagraża wykluczenie komunikacyjne. Dodatkowo w województwie warmińsko-mazurskim przez dziesięciolecia nie modernizowano większości dróg, a sieć drogowa nie była rozwijana. Stąd też w ostatnich latach inwestycje w infrastrukturę transportową stały się priorytetowym kierunkiem działań władz publicznych.” Nie chciałbym oceniać tego spostrzeżenia, niemniej wydaje się, że stoi ono w opozycji do stwierdzenia określonego w tezie pracy (hipotezie) i następnie w opozycji do poprawności wniosków własnych autora podsumowujących wyniki badań.
- w rozdziale czwartym autor dokonuje charakterystyki społeczno-ekonomicznej regionu Warmii i Mazur. W tym przypadku pytanie zasadnicze: po co? Oczywiście rozumiem potrzebę przedstawienia obszaru badań w kontekście poprawności wnioskowania oraz z perspektywy czytelnika w kontekście poprawnego zrozumienia kontekstu realizowanych badań. Niemniej rozmiar i stopień szczegółowości tej charakterystyki uznaję za przesadzony, także w kontekście pozostałych treści pracy, które są bezpośrednio związane z celami badawczymi. W sumie autor poświęcił temu opisowi 56 stron.
- w rozdziale piątym brak, w moim przekonaniu osobnego podrozdziału metodycznego. Treści wynikowe i analityczne przemieszane są z charakterystyką technik i specyfik metod badań. Autor wskazał we wstępie, iż w pracy stosowane będą zróżnicowane metody i narzędzia badawcze. Stąd zwłaszcza w tym kontekście uzasadnione byłoby w strukturze pracy uwzględnienie podrozdziału bezpośrednio charakteryzującego przyjętą metodykę badań wiedząc, że polegać będzie ona na triangulacji metod badawczych. Zabieg ten pozwoliłby, w moim przekonaniu wyjaśnić potrzebę wykorzystanych metod i ich relacje w kontekście realizacji celu pracy. Autor natomiast o zastosowanych metodach badań napisał w jednym akapicie w rozdziale piątym we wstępie na stronach 184/185. W dalszej części rozdziału empirycznego charakterystyka poszczególnych metod zastała rozproszona w treści rozdziału i połączona z prezentacją wyników badań. Uważam, że nie jest to najlepsze rozwiązanie z uwagi na czytelność wyników i czytelność przyjętych metod, zwłaszcza, że mają one wzajemnie uzupełniać obraz diagnozowanej przez autora sytuacji regionu.

- w rozdziale piątym na stronie 233 autor stwierdza, że przyjmuje część tezy głównej za prawdziwą. Teza (zwłaszcza hipoteza, z którą mamy do czynienia w moim przekonaniu) jest związkiem przyczynowo-skutkowym i zarazem związkiem logicznym, zatem weryfikacji podlega całość tego związku. Jeśli autor zauważa w toku badań istnienie innych związków i relacji, na które warto zwrócić uwagę to powinny być one, w moim przekonaniu sformułowane w formie na przykład hipotezy alternatywnej bądź faktu wynikającego z wyników badań.

Do mocnych stron zaliczyłbym:

- holistyczne podejście do analizy czynników konkurencyjności regionów,
- poprawność metodyczną w zakresie przygotowania warsztatu badawczego zarówno dotyczy to procesu konceptualizacji badań jak i operacjonalizacji badań,
- przejrzystość analiz teoretycznych i empirycznych (z wyjątkiem części metodycznej pracy),
- samodzielność i sprawność diagnostyczną (w zakresie prezentacji danych statystycznych ilustrujących sytuację społeczno-gospodarczą regionu),
- czytelność i poprawność językową oraz opracowanie graficzne pracy.

Ocena umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez doktoranta

Po gruntownej lekturze recenzowanej pracy uznaję jej autora za dobrze przygotowanego do roli badacza zjawisk i procesów społeczno-gospodarczych. Autor wykazał się dojrzałością badawczą zarówno na poziomie wiedzy, jak i umiejętności zastosowania narzędzi i metod badawczych. Autor dokonał wyboru interesującego i wciąż aktualnego, z punktu widzenia potrzeb i skuteczności prowadzenia polityki rozwoju regionalnego, obszaru badań. Trafnie uzasadnił swój wybór. Sformułował w tym kierunku poprawnie cel badań oraz pytania badawcze. Sformułował także tezę (hipotezę, w moim przekonaniu), którą w treści pracy zweryfikował. Mimo, że nie zostało to wprost wyartykułowane, widać bezpośredni związek pomiędzy pytaniami badawczymi, a poszczególnymi częściami rozprawy doktorskiej. Stąd stwierdzić można, że cała praca ma celowy charakter, pomimo moich uwag zgłoszonych powyżej dotyczących nadmiernego rozbudowania rozdziału 2 i 4. Autor umiejętnie dokonał wyboru metod badawczych służących weryfikacji hipotezy oraz udzieleniu odpowiedzi na pytania badawcze. Metody te wylistował we wstępie pracy i zaliczył do nich:

- krytyczną analizę literatury,
- analizę desk i web research kierunków europejskiej polityki spójności,
- analizę wyników badań ewaluacyjnych oceniających realizację polityki spójności.
- analizę danych statystycznych dotyczących oceny sytuacji społeczno-gospodarczej regionu.
- analizę danych ministerstwa ds. rozwoju regionalnego przedstawiających poziom i strukturę wykorzystania środków z funduszy europejskiej polityki spójności w regionie.
- wykorzystanie wielowymiarowej analizy porównawczej, w tym metod taksonomicznych,
- analiza korelacja i regresji umożliwiające zbadanie zależności pomiędzy wykorzystaniem funduszy europejskiej polityki spójności w województwie warmińsko-mazurskim a jego konkurencyjnością.

Należy docenić umiejętności analityczne autora zarówno na poziomie analizy informacji wtórnych pochodzących z innych dokumentów diagnostycznych, jak i analizy danych pierwotnych pozyskanych ze statystyki publicznej lub innych organów administracji publicznej. Autor wykazał się umiejętnością samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Wnioski

Podsumowując, oceniając całość rozprawy doktorskiej stwierdzam, że doktorant zrealizował cel pracy. Pracę uznaję za oryginalną, interesującą z perspektywy aktualności podejmowanych zagadnień badawczych oraz pragmatyczną z perspektywy wniosków sformułowanych przez autora. Stwierdzam, że zgodnie z wymogami określonymi w Ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, przedłożona do oceny rozprawa Pana Pawła Janukowicza pt. Wpływ europejskiej polityki spójności na konkurencyjność województwa warmińsko-mazurskiego przygotowana pod kierunkiem dr hab. Andrzeja Gałazki profesora Szkoły Głównej Handlowej oraz Pani doktor Pauliny Legutko-Kobus, pełniącej rolę promotora pomocniczego, spełnia wymogi stawiana rozprawom doktorskim. Na tej podstawie wnioskuję o dopuszczenie autora recenzowanej pracy do publicznej obrony.

Zbigniew Przygodzki

28.08.2022